

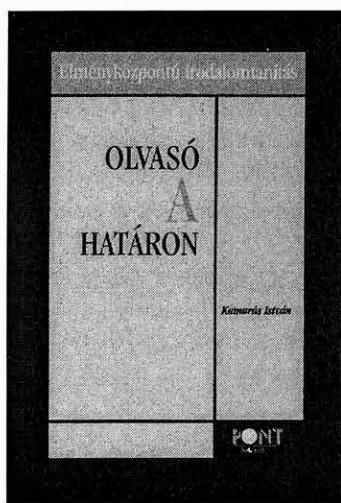
mányzatok helyi hírmondóinak száma megközelítette a 300-at és köztük nem ritkák az alig 2000 lelket számláló települések (pl. Kocsér) sem.

Közhely már a periodikumok számbeli növekedéséről szólni. Mégis megemlíteném, hogy a szigorúbb rostálást követően az éves sajtóbibliográfiák átlagosan kb. 4000 tételt regisztráltak, a jelen kötet tételszáma pedig már 5326!

Ennek az értékes bibliográfiának az ismertetése akkor lenne teljes, ha a könyvtárosi, bibliográfusi megközelítést sajtótörténeti szempontokat érvényesítő elemzés követné. Az ezredforduló mindenképp olyan alkalom, amely megérdemelne egy ilyen számvetést.

Legvégül említem meg, hogy a kurrens sajtóbibliográfia negyedszázados folyamatosságának, a kisebb-nagyobb reformok mellett érvényesülő egységes gyakorlatának, következetességének legfőbb garanciája a szerkesztő változatlan személye, *Nagy Anikó* volt.

Fügedi Péterné

Kamarás István: Olvasó a határon

KAMARÁS István

Olvasó a határon : az Iskola a határon fogadtatásának és befogadásának vizsgálata / Kamarás István. – Bp. : Pont Kiadó ; Savaria Univ. Press , 2002. 259, [2] p. – (Az élményközpontú irodalomtanítási program könyvei, ISSN 1589-0538 ; 2.)
ISBN 963-9312 584

Abból az időből, mikor Kamarás István még a Könyvtártudományi és Módszertani Központ Olvasáskutatási osztályának munkatársa, majd vezetője volt, egy legenda kering. Eszerint, mikor kutatásaiban az öszszegzés, az írás stádiumához érkezett, szobájából már kora reggeltől csak az írógép szünni nem akaró kopogását lehetett kihallani. Ha valaki bement hozzá, a szó közepén abbahagyta a gépelést, majd a vendég távoztakor ugyanott folytatta, ahol abbahagyta. Minden zökkenő nélkül írta tovább a mondatot, tért vissza a gondolathoz, írta meg egy szuszra tanulmányait, könyveit, abban a témában, mely akkor éppen nem hagyta nyugodni.

Mondhatom, ugyanez az érzésünk támad az *Olvasó a határon* című kötetének kézbevételekor. (Nem írhattam, hogy legutóbbi kötete, mert a 2002 őszén megjelent kötet óta már egy újabbal jelentkezett a szerző

az idei könyvhéten, mely a *Trilla szólamai* címet viseli, s Örkény egypercesének olvasatait tartalmazza.) De az érzés ugyanaz, az írás lendülete az olvasót is magával ragadja, vezeti be és kalauzolja végig a befogadásvizsgálat rejtelmeibe.

Ottlik Géza *Iskola a határon* című regénye 1959-ben jelent meg. Kamarás István 40 évvel az első megjelenés után 1999-ben látott az adatgyűjtéshez, hogy vizsgálódás tárgyává tegye a regény fogadtatását és befogadását. Módszere *A Mester és Margaritához* hasonló, de mindezülig még nem alkalmazott eljárásokkal is megismertet minket a szerző.

Egy befogadásvizsgálatnál alapvető kérdésként vetődik fel, hogy kikből verbuválódik az olvasótábor. Mióta Ottlik regénye a középiskolai kötelező olvasmányok listájára került, tudhatjuk, hogy sokan tanulmányaik során hivatalból találkoznak a regénnyel, de egy bizonyos olvasói csoportnak saját választása a mű. De kik ők? Egyáltalán, szűkül vagy bővül az olvasói kör, netalán átrétegződésnek lehetünk szemtanúi?

A megjelenés óta eltelt több mint négy évtized alatt tanúi lehettünk az „Iskola” kanonizációjának. A 60-as évek elején viszonylag sok írás jelent meg a regényről, majd csaknem egy évtizednyi hallgatás következett. A 80-as évek elejére aztán már kiterjedt tisztelői kör alakul ki Ottlik személye körül a fiatal írókból, költőkből, irodalomírókból, kik mestereknek, példaképüknek, a politikai meg nem alkuvás mintaképének tekintik. Olyan személyek találhatók körülötte, mint Esterházy, Balassa, Lengyel Péter vagy Tandori. Idővel már jól érzékelhető kultusz alakul ki Ottlik körül, majd 1990-ben bekövetkezett halála után emlékkönyvvel, kiállításal tisztelgnek előtte. Érdemes figyelemmel kísérni, ahogy a pártideológia szellemében születő ítéletek után egyre másra jelennek meg az óvatosan rokonszenvező, de ideológiai fenntartásokat is tartalmazó kritikák. Aztán lassan napvilágot látnak a barátok, rajongók, hívek írásai is. Már ekkor számos értelmezését olvashatjuk a regénynek. A leggyakrabban emlegetett jelzők között olyanok szerepelnek, mint: egzisztencialista, teológiai, misztikus, vallásos vagy parabolikus. Ez is jól jelzi, hogy az „Iskolának” jó-

néhány értelmezési szintje, lehetősége, megközelítése lehetséges.

Az *Olvasó a határon* című kötetben Kamarás István számos, a befogadást befolyásoló tényezőt vizsgált. Jól láthatjuk, hogy miként változtatja meg a nemzedékhez való tartozás, a nemi identitás, a foglalkozás, a képzettség, az ízlés, a világnézet, az életvilág vagy az értékrend a befogadást. A vizsgálat 14–26 fős csoportokban zajlott – s mint ahogy a szerző megjegyzi –, a megkérdezetteket nem tekinthetjük reprezentatív mintának; éppen ezért csak óvatos hipotézisek megfogalmazására vállalkozik. A vizsgálatban résztvevőket öt csoportba osztotta Kamarás, melyek a következők voltak: középiskolások, huszoneves felsőfokon tanulók és friss diplomások, huszoneves klerikusok, 25–50 éves magyar szakos tanárok és idős olvasók. A szerző ismét nehéz feladat elé állította a megkérdezetteket, hiszen 1–1,5 órás kérdőívében várta a választ kérdéseire. Háromnegyed részük olyan személy volt, aki kifejezetten Kamarás István kérésére olvasta el a regényt. A maradék egynegyeden az újraolvasás feladatára vállalkozók azokkal osztottak, akiknél a regény olvasásának folyamatát vizsgálták.

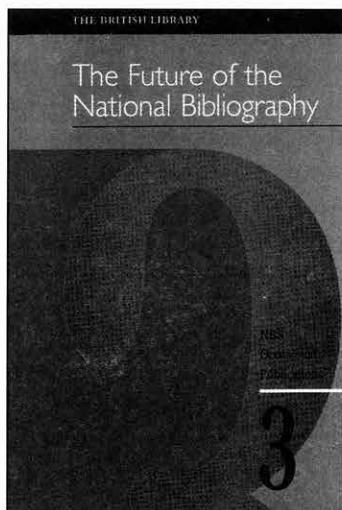
Az értelmezési lehetőségekről elmondható, hogy az olvasás előrehaladtával nő az elvonatkoztató értelmezések aránya, s egyre nagyobb számban jelennek meg közöttük az árnyaltak. Jónéhány ponton hasonlóságot mutatnak a megkérdezettek az olvasói viselkedésben, de különbségeket is regisztrálni lehet. Ezek leginkább az élettapasztalat, az olvasottság és a nemi hovatartozás szerint mutatkoznak. A regény témájából adódóan Kamarás katonai középiskolásokat is bevont kutatásába, s említésre méltó eredményeket kapott. Ugyanis másként értelmezi a regényt egy laikus, mint egy hivatásos katonának készülő, aki számára – ha csak nyomokban –, de napi valóság Ottlik regényének világa.

Mint azt már korábban említtem, a vizsgálat módszere hasonló volt Bulgakov *A Mester és Margaritánál* alkalmazotthoz. Újdonság viszont a kötetben az újraolvasás mozzanata. Ilyen típusú vizsgálatra a szerző vállalkozott elsőként. Már többen próbálkoztak az egyes olvasások közötti kü-

lönbségek megragadására, de Kamarás István volt az, aki a gyakorlatban is próbára tette az egyes elméletek helyénvalóságát. *Hans Robert Jauss* állítása szerint ugyanis az első, illetve második olvasás közti alapvető különbség, hogy míg az előbbinél egy esztétikai érzékelő befogadásban van részünk, addig az utóbbinál értelmező olvasás történik. Kamarás – kutatásaira alapozva – azt állítja, hogy az észlelő és értelmező olvasás már az első olvasáskor összezsúszik, mivel a megértés és az értelmezés egyszerre zajló, egymásra ható folyamatok.

Az *Olvasó a határon* című kötet jó alkalmat teremt a kötetben olvasottak és a saját olvasmányélmények egybevetésére, s inspirálhat bennünket Ottlik kiváló regényének újraolvasására. A szerző sok-sok olyan szempontot tár elénk, melyek a befogadásvizsgálatok sajátjai, de a már évtizedek óta beváltakon túl újakkal is megismertet bennünket. A laikusok számára is élvezetes, közérthető módon ismerteti a szociológia és a szociálpszichológia módszereit és kutatási eredményeit az *Iskola a határon* befogadásvizsgálatában.

Péterfi Rita

The Future of the National Bibliography : Proceedings of a Seminar held in June 1997/ ed. by Cynthia McKinley, Peter Robinson. – Boston ; The British Library, 1997. 92. p. (NBS Occasional Publications, ISSN 0968 7696 ; 3.) ISBN 0 7123 10762

Megkésett ismertetés a Brit Nemzeti Bibliográfia megújításának kérdéseiről

Nem szokás szerkesztői előszót írni a Könyvismertetések rovat elé, hogy most mégis megtegyük, annak két oka van: az egyik az, hogy a bemutatóra szánt könyvet csak nemrégiben sikerült beszereznünk, dacára annak, hogy impresszuma szerint már hat éve megjelent (olvasóink pedig bizonyára tudják, hogy ebben a rovatban elsősorban a frissen megjelent munkákra szoktuk felhívni a figyelmet). Utalnunk kell még lapunk 1999. 4. számára, amelyben a nemzeti bibliográfiai szolgáltatásokkal foglalkozó 1998-as koppenhágai nemzetközi konferencia előadásaiból közöltünk fordításokat. Az ott olvasható írásokból témánkhoz legszorosabban Robert Smith: Terjesztés és csere c. tanulmánya kapcsolódik, melyben többek között a Brit Nemzeti Bibliográfia fejlesztésével foglalkozó konzultációsorozatról is szót ejtett.

E könyvismertetés közlésének másik oka pedig az, hogy szerkesztőségünk sokszor hangoztatott álláspontját kívánjuk valóra váltani azzal, hogy lehetőséget adunk a közelmúltban diplomázott könyvtárosoknak a publikálásra. A következő ismertetést frissen végzett kollégánk készítette, s tervezzük, hogy a következő számokban is folyamatosan teret adunk majd az „újoncok” tanáraik által javasolt munkái bemutatásának. (A szerk.)